

ცნობის ფურცელი

სურათებიანი დამატება

83

მათავის № 131.

კვირა, 29 ივნისი 1903 წ.

გაზეთის № 2195.

3 მანეთი და 50 კაპ. ღირს უაგველ დღიური გაზეთი ცნობის ფურცელი კვირაში ორის სურათებიანის დამატებით, 1 ოვლისიდან წლის დაბეჭდვამდე.

დავიწყებული ლეგენდები*)

II

გრემლად დაძვანდა სამართლე.

ეს ამბავი როდის ან რამდენ ასის წლის წინად მოხდა, არავინ იცის და შეუძლებელიც არის იცოდეს, რადგან მაშინ არც წელი-ადრეცხვა იყო შემოღებული და არც თუ სხვა რამ ღირს მწიგნობელი. იმ ღროს ცხოვრება იმდენად სავა და უბრალო იყო, რომ ამ გვარ რამეების ფეხით არავინ იტყობდა თავს. იმ ღროს ადამიანთა კოდნა ძლიერ გეწრო ფარვალში იყო მოქცეული: იცოდნენ მხოლოდ როდის უნდა მოეხნათ, დაეფარებინათ, მოეკრიფათ... ყველაფრის მწიგნობელ-მეფეებზე იცოდა იყო. როგორც ესაა ჩვენი გლეხები დღის თუ ღამის რომელიმე ღროს გამოსაცნობათ ცას შეხებდნენ ხოლმე, ისე ისინიც მზისა და ცის სხვა მწიანობათა საშუალებით ტყუობდნენ ვახაუბულ-ვახაუბლისა და შემოდგომა-ზამთრის დადგომას თუ გასვლას. ერთის სიტყვით, მაშინდელ ადამიანისთვის ცა დღევანდელ კალენდრის მაგიერობას ეწოდებდა...

თი, სწორედ იმ კურთხეულ ღროს ადამიანები ერთ დიდ დინაგრიბლის ძირებაში სცხოვრობდნენ. ლეგენდა არ გვეუბნება, სად ან რომელ ქვეყანაში იყო ამ ადამიანების საცხოვრებელი. ან-კი რა საჭიროა ამისი ცოდნა? განა, სულ ერთი არ არის დედამიწის რომელ ნაწილზედაც უნდა ეცხოვრათ? ჰო, იმ დღის ძირებაში სცხოვრებდნენ. ღმერთმა ნუ მოვიზოლოთ იმ გვარი უშფოთველი და უღარდელი ცხოვრება,

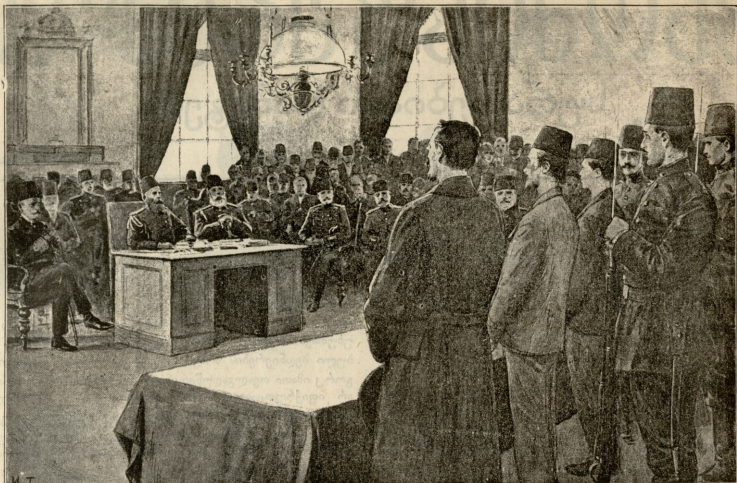
რომის შაჰი ღეორგე VIII, რომელიც ამ გამად ძალაშია ახად არის.

როგორც იმთა ჰქონდათ. სად იყო მაშინ ტანჯვა-ვაება, ოხება-ვენება, ვაკირება, რომელიც დღეს ადამიანს სულს უხუთავს. მაშინ ადამიანის სული და გული ისე იყო აყვავებული ბედნიერების მრავალ ფეროვან ყვავილ ვარდებით, როგორც იმთა თვალადუწვდენლო შინდრო-ველო, შთა და ტყე... არ იფეხით, ვითომ იმთა ბედნიერება და კეთილდღეობა ფუფუნება-განცხრომასა და მიღირულ ცხოვრებაში გამოხატებოდა. არა, პირიქით, იმთ არც-კი იცოდნენ ფუფუნება და სიმდიდრე რა ხილი იყო. იმის წარმოდგენაც-კი არ ჰქონდათ... სრა-სასახლეები, მორთვა-მოკაზმა იმთათვის არ იყო. იმთ მოთხოვნილების თავი და ბოლო უბრალო თავშესაფარი ქობი, ტანის დასაფარი ნადირის ტყავი, შიშის დამუშავება და ნადირობა იყო იმთ ცხოვრების წყაროსა და ბედნიერების საშუალებას მხოლოდ ეს შეადგენდა. და ან სხვა რაღა უნდოდათ, როდესაც ამითაც კმაყოფილნი იყვენ? ასეა ყოველთვის: რამდენადაც მოთხოვნილება იჭრება, ბედნიერებაც იმდენადვე აღვილო მისაღწევია და სადაც მოთხოვნილება იჭრება, უბედურებაც თავის წყველ ფრთას იქ გაშლის ხოლმე...

სწავლა-განათლებლის წარმოდგენაც-კი არა ჰქონდათ. დღეს სწავლა-განათლება ბედნიერების დამყარების საშუალებათა მიაჩნიათ. რაც შეუძლიანთ წინ მისწრაფიანთ და იმას-კი აღარ ფეხობენ, რომ რამდენადაც წინ გაზრდნ, იმდენად მეტის გავება უნდათ, იმდენად უფრო შორს სტოვებენ ბედნიერებას. მაშინ-კი ამებობს არა იცოდნენ-რა, თავიანთვის კმაყოფილებით სცხოვრობდნენ და, რადგან წინ არ მისწრაფოდნენ, არც ბედნიერებას ჰქობდნენ.

იმთში უმცროს-უფროსობა, უფლებათა მეტ-ნაკლებობა არ არსებობდა; ყველა თანასწორ უფლების მქონე იყო და ყველაც თანასწორადივე სარგებლობდა უფლის მიერ ნაშობებ უხე სიმდიდრით. ამიტომაც უფული და უკმაყოფილება ძლიერ

*) ესა და ამისთანა სხვა მრავალი ლეგენდა პაპი ჩეჩისგან მკეს გადმოიღო. ესა, როგორცა გეცნება, ეს ლეგენდები თითქმის აღარავის ახსენს, ამიტომ გადასწავივტე თითო თითო გამოვამდინეთ, ჩათა დავაწყვებას არ მივცე...

შეკლანაის ხმება. დინამიკით ამფთქებული კანსპარტულები.

იშვითა იყო. ამს მოთხოვნილების სიმკაცრე ხელს უწყობდა: სცხოვრებულად ბერი არა სჭირდებოდათ-რა და ამიტომ უთანხმოების მიზეზიც ძლიერ ცოტა ჰქონდათ. რადგან ერთმანეთში მშვიდობიანად სცხოვრებდნენ, ცხლანდელ შური-მტრობისა, ძარცვა-რბევისა და გაკერა-გავლეჯისა არა იცოდნენ-რა, ამიტომ არც სსამართლო და არც რაიმე კანონები გააჩნდათ... სლოა რადგან ისინიც ადამიანები იყვნენ (ადამიანი კი, როგორც მოგვსენებთ, ანგლოზის ჩამომავლობისა არ ვახლოვებ) და ხან-თუშეცა, როგორც ზეთია ვთქვი, ძლიერ იზვიათად—მცირე უთანხმოება იმათ შორისაც იჩენდა ხოლმე თავს; ამიტომ ამგვარ უთანხმოებისა და უსამართლობის დასათრგუნე-შოსასპობად სიმართლის დმერთი ჰყვანდათ მფარველი. როგორც სიმართლის დმერთი, რასაკვირველია, ვანხორციელდებულ სიმართლე იქნებოდა, ამიტომ ჩვენ პირდაპირ სიმართლეს დავუძახებთ.

სიმართლეს სადგომათა და სცხოვრებულად ერთი მაღალი მთა ავჩნია, რომელსაც ისეთი მდებარეობა ჰქონდა, რომ ყოველ მხრიდან ხელის გულივით მოსჩანდა. არ იფიქროთ, ვითომ ოქრო-ვერცხლითა და თვალ-მარგალიტით შემკული სსახლე ჰქონოდადეს წამოქოშული. არა, ამა ოქრო-ვერცხლი და სსამართლე ერთად როგორ მოთავსდებოდნენ? ოქრო თუ ვერცხლი სსამართლის ჯალათია და ამიტომ ბევრიც რომ ვეცადოთ, ერთად ვერ მოვათავსებთ... სადგურად მწვანე ხსხსა და ყვავილებით აფერადებული ხეებისაგან კამარის მსგავსად შეკრული ქოხი ჰქონდა გამართული. ის ქოხი ისეთი მშვენიერი სანახაი იყო, რომ ახლანდელი ძვირფასი და შესანიშნავი სსახლე იმასთან შედარებით არაფრად ჩასადგებოდა.

რა ხსისა არ რა შეხედულებისა იყო სსამართლე? ამის შესახებ ლეგენდა დღემს, მხოლოდ ეს კი ეგეს ვარგეზა, რომ ადამიანს არ უნდა ჰქვანებოდა. ამა სდ ცხოველ-მყუდელი და ვანხორციელდებული სათნოება და სად დამიანნი? ძნელია იმის სსახის წარმოდგენა, ძელი კი არა—შუუბუნებელია, რადგან იმასთან ერთად იმის სსახეც გამოჩნდა... კიდევ ყარევი, რომ მაშინ ფოტოგრაფია არ იყო გამოგონილი, თორემ იმის სურათის ცქრებას ვეღარ ვაუწყებდით და დეკარტულ ბედნიერების გახსენებით სული ამოგვევლებოდა...

იმას ვამბობდი... სსამართლეს საბრძანებელი მაღალ მთაზე ჰქონდა დადგენილი. ამა ის მთა და იმის მიდამო როგორ ავი-

წერთა? აქ პოეტ-მატიკარი უნდა, რომ მცირედაც არის გადმოცვით დიდი მშვენიერება, ისეთი მშვენიერება, რომლის შეგნაში ადამიანის ქუქუკან ხელს მონაწილეობა არ მიუღია. მართლაც-და ბუნებრივ სიმშვენიერებს რა შეედრება? ამ მხრივ ადამიანის წამაძებლობა ბავშვურ ჩიორეკლეობას უფრო უნდა გვაგონებდეს, ვიდრე ქუა-დამჯდარ კაცის შრომას... დიად მკითხველო, იმ მშვენიერების გარდმოცემა ჩემთვის შეუძლებელია. თუ კი ნამდვილ ბუნებრივ სიმშვენიერის წარმოდგენა ოდნავაც არის შეგიძლიან, დარწმუნებულად იყავი, რომ შენ შერ წარმოდგენილი მშვენიერება იმასთან შედარებით ისეთივე მცირე და უსრული იქნება, როგორც დიდ ზღვასთან შედარებით ერთი წვეთი წყალია...

ასეთ დიდებულ მშვენიერებით თვით იმ დროინდელი გული-უბრყვილო და გონება გაუსხნელი ადამიანებიც-კი სტებობდნენ. ამასთან რა ვინდ ცულ გუნებაზე ყოფილიყვნენ, რა ვინდ შური-მტრობითა და ლეარძლით ყოფილიყვნენ დაბრუნებულნი, რაკი სსამართლის დიდებულ მთის მშვენიერ სსამყოფელს შეხებოდნენ, ყველაფერი ავიწყდებოდათ; გული სსყვარულითა და სათნოებით ვეცხობოდა და შური-მტრობაც კაფურით ჰქრებოდა ხოლმე...

უსაზღვროდ ბედნიერი იყო ხალხი; მაგრამ ათასჯერ უფრო ბედნიერი იყო თვით სსამართლე; თავის საყვარელ მრეცლის ბედნიერება გულს განუსაზღვრელ სიამით უფესებდა. ასეთ საყვარელ არსებია ბედნიერება ჩვენ უფრო მეტად ვაბედნიერებს ხოლმე... სცხოვრებდნენ ასე ბედნიერად, კსაყოფილებით. იმათთვის არ იყო არც წარსული, არც მომავალი, აქყო ცხოვრებით კსაყოფილი მომავლისკენ არ იშვერდნენ ხელს და რაღაც იღვალეს არ ეპოტონებოდნენ... ერთის სიტყვით, ყველაფერი იმის თავებში იყო, რომ იმათ ბედნიერების სხვით გამარწყინებულ ცხოვრება არაფრით დი-ჩრდილებოდა და საშუალოდ ნეტარების შარაყენდელი იქნებოდა გამუქებელი...

მაგრამ ამ დლორციულ ქვეყანაზე საუყუნო და დაუსრულებელი სხვა რაღაა, რომ იმათ ბედნიერება ყოფილიყო? ეს თვით ბუნების კანონია და ამ კანონის ნაყოფის მცირე წარმომადგენელი—ადამიანიც ხომ იმისი მონა-მობრძოლია! სსამთხებზე უკეთესი გვარზე ადამიანის იღვალს სხვა ვერაფერი შეუქმნია, მაგრამ ადამიანის გაუმადარი ბუნება ვერც იმან და-

კმაყოფილა... თვით კაცობრიობის პირველი წყვილი, ადამი და ევა, ღვთის ბოძებულს მუდრო ცხოვრებას როდი დას-ჯერდნენ და ჯერეთ უცნობს „ბედნიერებას“ საღდაც, სამო-თხის გარედ დაეძებდნენ...

ზვეით დავაფიქვდა გვეთქვა, რომ სიმართლის ქობს ერთი კარები ჰქონდა დატანებული, რომელსაც თითქმის არასოდეს არა ჰკეტავდა. ან რასაპირო იყო დაკეტვა? სიხე-სიცივე იმას აუ აწუხებდა და შიშით არავისი ეშინოდა. როგორც ზე-ვითა ესთქვი, იმ დროს არავითარი შური-მტრობა, ძარცვა-რბევა და ავკაცობა არ იყო გავრცელებული. იმათ ყოველ ნაბიჯს სიმართლე უძღოდა და აბა იქ უსამართლობას რაღა ხელი ეწებოდა! მაშინ არც თუ მხეცების შიში იყო, ვინაიდან იმ დროს თვით მხეცნიც-ი უშიშარსა და უწინარე ცხოველს წარმოადგენდნენ. ეხლა რომ მათს გააფთრებასა და მტაცებლობას ვუცქერით, ყველა ეს შემდეგში თვით ადამიანის უკანონო და უგვანო ქცევასგან წარმოსდგა... დილა, სიმართლე კარებს არა ჰკეტავდა არც დღითი და არც ღამით. დღითი აღრე ადგებოდა, თავის საყავრელ მრევლს ღობილით გადმობედავდა და უბე მოწყობისთვის განგებას მალლობასა სწირავდა...

ერთხელ შუალამისას უცებ გამოვიღე და ჰნახა, რომ ქობში რიდაცის არაგვეულბრივი შუტი შეჭრილიყო. მთვარის ამოსვლის დროს არ იყო, მაშასადამე, შუტიც იმისი არ იქნე-ბოდა. ცოტა ხნის დაფიქრების შემდეგ ზეზე წამოხტა, მიიხედა-მოიხედა, მაგრამ მიზეზი ვერ შეიტყო. რაღაც შიშის კანკალ-მა იტანა, გულმა ძალზე ძვარა-ძვარი დაუწყო და მოსუსენ-რობამ შეიპყრო. თავის დღეში ამ გვარი რამ არა თუ არ გამო-ცადნა, თვით წარმოადგენთაც კი ვერ წარმოადგენდა, თუ ამ გვარი რამ შესაძლებელი იქნებოდა. წინათგონობა მო-სცენებას არ აძლევდა, სულ იმას ჩასჩინებდა, რომ რაღაც არა ჩვეულებრივი ამბავი უნდა მომხდარიყო, მაგრამ ის-ი ვეღარი გამოვიცნო, რა უნდა ყოფილიყო ეს „არაჩვეულებრივი ამბავი.“ ერთი ადგილს ვეღარ ჩერდებოდა. ხან ადგებოდა, ხან დაწევებოდა, ხან უცებ წამოხტებოდა და გარედ ვავიდიოდა, მაგ-

გულიდან ვადგებოდა და დამშვიდებულიყო. თან თავის თავს არწმუნებდა, რომ იმ შუტს რომელიმე მცდური ვარსკვლავი გამოსცემდა, მაგრამ ეს მხოლოდ ამოცანა იყო, წყუელი ივეი მაინც მოსვენებას არ აძლევდა და რაღაც შიშის მო-რევში აცურებდა. ბოლოს საქმე იქამდის მივიდა, რომ კარე-ბი ჩაეცტა, საწოლზე წამოწვა და თვალები დახუჭა, რომ იმ წვეულ შუტისთვის აღარ ეცქირა. მაგრამ გული მაინც არ უთმუნდა, დრო გამოშვებით თვალბეს ახელდა, რომ დაწმუ-ნებულიყო, ის შუტი ეიღვე იყო თუ არა? შუტი კი უფრო და უფრო დიდდებოდა, იზრდებოდა, ბოლოს ქობს ისე ვანათდა, თითქო თხუთმეტის დღის მთვარეს ვა დაჰკარგავს და სიმართ-ლის ქობში შესულაო... ამის შემდეგ სულ ორიოდე წამს აღარ ვაუფელია, რომ კარების კაქუნცი მოისმა.

სიმართლე შეკრთა, ერთხანად რაღაც გამოურკვევლობამ შეიპყრო და დაკეტულ კარებს კარგა ხანს უახროდ მისჩერე-ბოდა. იღვა გაშტერებული, ადგილიდან ფეხს არ იცვლიდა, თითქო იატაკზე დაკრულიყო... კარების კაქუნცი განმეორდა. ახლა კი გონს მოვიდა და თავის თავს კიცხვა დაუწყო, რომ კარები პირველ კაქუნტს უმაღვე არ ვაღლო, რადგან იფიქრა— შეიძლება ვაქირებელი ვინმე იყოსო... კარების გაღებისათა-ნავე ქობში ისეთი სინათლე შევიდა; თითქო უზარ-მზარ ცეცხლის ალიაო. სინათლეს თან შეჰყვა უშველდებელ ტანის ადამიანის მსგავსი რაღაც სულიერი, რომლის მთელი ტანი ითას ნაირ ძვირფას თვლებით იყო მოქვილი. თვლები ბრი-ლიანტისა ჰქონდა და ისეთი სინათლეს გამოსცემდა, თითქო ორთქლივანის თვლებითაო. კბილები ალმასისა ესხდა და ყო-ველ პირის ვაღებზე ბზინვა ვაჰქონდა. ტანის დანარჩენი ნაწი-ლებიც ამისდა მიხედვით იყო შემკული. შევიდა თუ არა, სი-მართლეს რაღაც ცერად შეხვდა და იქაურობასაც ისეთი ზიზ-ლით მოვალეო თვალე, თითქო იმის თქმა უნდა—ჩემისთანა დი-დებულსა და ძვირფასად მორათულ-მოკახმულს ასეთი უბრალო ქობი როგორ ევადრებოა. ხელის ჩამორთმევა, ან სხვაფორე მისაღება აბი იკადრა, მივიდა და ერთ მუხის კუნძზე ჩამოჯ-

მარტკია—სოფლის სურათი.

რამ გულს მაინც ვერ იმშვიდებდა. ის რაღაც წყუელი შუტი კი მრავალ-ფეროვან ყვავილთა შორის ისე საიდუმლოთ იტრებო-და და ისეთი სინათლეს ავრცელებდა, რომ სიმართლეს თავისი ემართებოდა. სტილიობამ წყუელი უსიამოვნო გონობები

და, რომელიც საქმის მავიგრობას ეწეოდა. სიმართლე ვაშტე-რებული იღვა, შიშისგან ფერი მისიღდა და არ იცოდა, ეს დაუპატიებელი სტუმარი რომელი ავი სული იყო და ან რა აზრით მოსულიყო. სიმართლე რომ ამ ფიქრში იყო ვარ-

თული, უცნობი თავისი მოკვამულობა გისწორა, მგზავრობისგან გამტკიანებული სახე ჯიბიდან ამოღებულ ბაღდადის ხელსახოკით მოიწმინდა და მედღურად მიმართა სიმაართეს:

— გახოვთ მიცნობდეთ: მე სიმღერისა და ფუფუნების ღმერთი ვახლავართ და სახელად მეწოდება მამონა. ვაირონეთ?

— მე... მე...—დაიწყო კანკალით სიმაართემ, მაგრამ მამონამ აღარ დაეცა და მედღურადვე განაგრძო:

— თქვენი თქმა სჯობს არ ვახლავთ, ისრეც კარგად გიცნობთ, ვინცა ბრძანდებით. ყური დამიდგეთ: ამ ქვეყნიურ თქვენს ბატონობას ვადა ვაუვიდა და ამიტომ მოვსულვარ, რომ თქვენი ადგილი დავიკვირო...

— ეს თანამდებობა მე არავეისთვის წამართმევია...—დაიწყო სიმაართემ:—ამიტომ სიმაართემ მოითხოვს, რომ ჩემს უფლებასაც არავე ეხებოდეს...

— სიმაართემ...—ზიზღით გაიმეორა მამონამ:—აბა კიდევ მაგ სულელ სიმაართის ბრალია, რომ ხალხი ასე ბეჩავად სცხოვრობს და ადამიანობისა არა ეტყობარა. გერ ეს უნეი სასახლე რას ჰგავს (აქ ქობს თვლი მოავლი და სიტყვა „სასახლე“ რაღაც ზიზღით წარმოსთქვა) და დანარჩენთა სადგომები აბა რაღას უნდა წარმოადგენდეს?

— მდენიერება გარეგნობაზე როდია დამოკიდებული... ჩვენ ასეც ცმყაუფიონი ვართ ჩვენის ბედისა და...

— კმარა!—წამოძახა რიხინად მამონამ:—მე აქ სილაბარაკოდ არ მოვსულვარ. როგორც უნდა გამოვიცხადებოთ თქვენს ბატონობას ბოლო მოვლო, ამიტომ გირჩევთ დღემდე თქვენი ნებთვე დასტავოთ და სადაც თქვენი სურვილი იყოს, იქ მიბრძანდეთ, თუ არა და ძალს ვიხმარ...

— მო... მაგრამ... ხალხი?—ველარ მოითმინა სიმაართემ:—სიმაართემ მოითხოვს, რომ ხალხსაც დავეკითხოთ... იქნება თქვენ არ უნდახართ?

— მამონამ—გაიღიმა მამონამ ეშმაკურად.—ხალხი? არ არის ხალხი: ბეცია, უცნური; იგი ჩემ მართულუობის ერთ ბეჯერიოა თვალს უფრო მალა დააყენებს, ვიდრე თქვენს წყობაზე ფილოსოფიას... ამიტომ გირჩევთ თქვენის ნებთვე: მიბრძანდეთ, თორემ სირცხვილის მეტი არა შეგჩვენებთა ხელუნი...

— არა, მინც დავეკითხოთ...

— კეთილი!—მიუგო მამონამ ისეთი კილოთი, რომელიც შიაც სრულ გამარჯვებისა და მძლეთა-მძლეობის იმედი იხატებოდა.

სიმაართეს ცოტა გულზე მოეგო. დარწმუნებული იყო, რომ ხალხი ერთხმად ისევ იმას არჩევედა, თავზედა და გიკოდნიერებულს მამონას. კი ღირსეულ სასჯელს მიუწყავდა... ან რატომ არ უნდა მქონოდა იმედი? მთელი თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლე სულ ხალხის სასახურში ვეგარებინა, მისდეს საკეთილდღეოდ არავეერი დეშურებინა და მზე და მთავარეც იმაზე ამოსდიოდა. ხალხიც მულამ მძლელიერი, მულამ ცმყაუფილი იყო და, აბა რაღას უნდა, ამოდენა სიკეთეს სიკეთეს ვალუნილი ამ ვეკირების დროს.

ბ. კვანცულავა.
(დასასრული იქნება)

ანგუთ ვეირგვინი...

მოსამართლე. რას იტყვიან ბრალდებულის სიტყვებზე?
ბრალდებულები. კთხოვთ მსჯელებამაში მიადით ერთი მუხამსუბუქებული გარემოება: მე კანზრასეთი არა მქონდა ადენის მომარტა რამდენიც მოგებაზე.

რედაქტორ-კამოგვეული ალ. ჯაბაძის.